מסכת מדות

עם פירוש הרמב"ם ועם פירוש הרב שמעיה אשר פתר לפני רבינו מנוחתו כבוד

בשלשה מקומות פרק ראשון

מסורת הש"ס

(א) תמיד כה: פ"א מ"ו [ודף כז.], ב) [תמיד כו.], ג) תמיד כז:, ד) [ל"ל ואומר כ"א בתמיד], ה) מנחות נא., ו) יומא יט. [תמיד כז.], ז) תמיד כה: [יומא יט.], ח) [יומא טו:], ט) נ"א טלאי קרבן, י) יומא טז. [ע"ז נב:], כ) נ"א מרוחקים, ל) ל"ל מוצלם,

הגהות הב"ח

(א) בפירוש ר"ש ד"ה וביח הציון וכו' הכהנים שומרים מלמעלה והלוים מלמטה. נ"ב זהו לרבא דמשני במסכת תמיד דף כ"ז דאיכא למ"ד דלא הוה רק [ה' שעריס] בעזרה ואפשר דאחד מהם בית הציון וזס הלוים היו שומרים למטה [והכהני' מלמעלה דלתני] דמשני סס דהוס שבעה שעריס בעזרה [וז' מהס] לא היו לריכין שימור לוים דהיינו [בית המוקד ובית הציון] מסוס דהכהנים היו שומרים סס ולפ"ז ל"ל דמה שאמר והלוים מלמטה לא קאי על בית הציון [אלא אגב] דקאמר והכהנים היו שומרים מלמעלה קאמר והלוים למטה כדפי' כן במסכת תמיד דף כ"ו ע"ב ודו"ק דאל"כ סתרי אהדדי: (ב) ד"ה ה' שומרים וכו' ז' שעריס. נ"ב ר"ל אע"פ דשבעה שעריס וכו':

פי' הרא"ש

א בשלשה מקומות הכהנים שומרים. פרשתי בריש תמיד: **והלוים בב"א מקומות.** בפרק קמא דתמיד יליף לה מקרא ושם פרשתיהו בשלשה מקומות שהכהנים שומרים הוה מלבד מכ"א שהלוים שומרים והוה בין הכל כ"ד או אותן ג' היו בכלל כ"א כי [ב] כהן הוי שומרים הכהנים ולוים כהנים למעלה והלוים למטה: **על ד' פנותיה בחוץ.** מפרש בתמיד משום דאין ישיבה בעזרה היו שומרים בחוץ אבל בהר הבית שיכול לישב כשהוא עיף היה שומר מבפנים ובכלל שערי העזרה היה בית הניצוץ ובית המוקד ובית אבטינס היה באחד מן הפינות: **לשכת הקרבן.** היא לשכת הטלאים א"נ לשכה היה מיוחדת לבקר בה הקרבנות ממומין: **לשכת הפרוכת.** שהיו אורגים בה הפרוכת: **אחורי בית הכפורת.** לשכה א' היתה במערב והיה לול קטן בכותל מערבי פתוחה מקדש קדשים לאותה הלשכה והלשכה היתה פתוחה לעזרה כנגד הלול להכשיר אחורי בית הכפורת לשחיטת קדשים וקרינן ביה פתח אהל מועד כדאיתא פרק איזהו מקומן [דף נה:]: **ב איש הר הבית.** ממונה על שמירת הר הבית: **לשרוף בסותו.** ואין כאן משום בל תשחית משום דהפקר ב"ד היה הפקר: **אמר ר' אלעזר ב"י בו'.** מעשה אתא לאשמעינן גם שמעת מינה דסתם מתניתין דמידות ר"א ב"י היא: **ג ב' שערי חולדה מן הדרום.** לפי שהיו בעיקר הר הבית כדתנן לקמן ב) פ"ג רובו מן הדרום קרי להו חולדה כמו חולדה שדרה בעיקר הבתים. וי"מ לפי שחולדה הנביאה היתה יושבת בין ב' שערים הללו כדכתיב והיא יושבת בירושלים במשנה ומתרגמינן והיא יותבת בית אולפני' כמו ושנותם גם משמע במשנה בין שני השערים היתה יושבת שם ומלמדת משפטים ישרים ולא היתה יושבת בבית משום יחוד כדאמרי' במגילה [דף יד.] והיא יושבת תחת תמר משום יחוד: **משמשים כניסה ויציאה.** כי רוב בניינו מן הדרום יוצאים ונכנסים באלו השערים: **וקפונום מן המערב.** קטן היה השער לפי שהשכינה במערב היה השער הזה ראש לכל השערים. קפי הוא ראש בלשון יון: **מדי מן הצפון.** טדי לשון גובה כדתנן לקמן [בפ"ב מ"ג] כל השערים שהיו שם היו להם שקופות חוץ מהשער הטדי שהיו ב' אבנים מוטות זו על זו כזה ⋀ והיה הגבוה באמצע וזהו שיסד רבנא קלונימוס בפיוט ג) ד) טיטפסרו טהור בטעמים יעידוך פירוש יגביהוך. וי"מ טדי לשון השתחויה ב' אבנים מוטות זו על זו נראים כמשתחוים זו לזו: **לא היה משמש בלום.** כי אם התשמיש היה שם: **שושן הבירה צורה.** מצויין שם בפ' שתי הלחם [צ"ח.] מפרש מאי טעמא רב חסדא ורב יצחק בר אבדימי חד אמר כדי שידעו מהיכן באו ויכנעו לבם וחד אמר שתהא אימת מלכות עליהם: **וכל מסעדיה.** המסייע בשריפתה כדתנן פ"ג דפרה ה) זקני ב"ד היו מקדימין להר המשחה: **ד שבדרום שער הדלק.** שדרך אותו השער היו מכניסין עצים למערכה: **שער הקרבן.** שמביאים דרך אותו שער התמידין. י"מ כשהלך אברהם את יצחק בנו בהר המוריה הוליכו דרך אותו מקום זה השער שנעשה: **שער המים.** לקמן ו) בפ"ג מפרש שבו מכניסין צלוחית המים לניסוך בחג: **שער נקנור.** שם האיש שהביא השערים מאלכסנדריא של מצרים ונעשה לו נס כדאיתא ביומא ז) ובשקלים בירושלמי כשצרו יוונים על חשמונאי היה שם איש א' מגדולי יוונים ושמו נקנור והוא מחרף ומגדף כל שעה וכשגברו יד

עין משפט נר מצוה

א א מיי' פ"ח מהל' בית הבחירה הלכה ה:
ב ב מיי' שם הל' ד:
ג ג מיי' שם הלכה ח:
ד ד מיי' שם הלכה י:
ה ה מיי' שם פ"ה הל"ב:
ו ו מיי' שם הלכה ד:
ז ז מיי' שם הלכה ח:
ח ח מיי' שם פ"ח ה"ה:
ט ט מיי' שם פ"ה ה"י:

שיטה מקובצת

א) ואחד ללשכת: ב) ואחד ללשכת הפרכת: ג) כהן גדול השורף את הפרה ופרה וכל: ד) שער הבכורות שלישי תיבת הקרבן נמחק: ה) שבצפון שער אות ד' נמחק: ו) היו לבית המוקד אות ב' נמחק: ז) לשכת עושה לחם הפנים מזרחית צפונית שבה גנזו: ח) שער הצפון כדאמרינן לעיל טדי מן הצפון וכן פי' בערך טדי: ט) בהמ"ק כמו שנתבאר בספר עזרא תיבות שהיה בימי נמחק: י) צורת מדינת שושן הבירה (כמדתו) תיבת כצורת נמחק: כ) מושבם בה ולא: ל) הלכה אלא שהיא תיבת אבל נמחק:

פי' הרא"ש (המשך)

החשמונאים קצצו ראשו וידיו ורגליו ותלאו בשער המזרחי: **פנחס המלביש.** שם היה בגדי כהונה ירושלמי פנחס על המלביש כך היה שם הראשון ונקראו כולם על שמו: **לשכת בית עושה חביתין.** ששם עושין חביתין לכה"ג להקריב עשירית [האיפה] מחציתו בבקר ומחציתו בערב: **ה וכמין אכסדרה היה.** רוח רביעית היתה רוחבה פרוצה כמין אכסדרה שפרוצה מרוח ד' כך היתה רוחבה פתחים וחלונות: **שהכהנים שומרים מלמעלה.** פ"ק דתמיד [דף כו:] יליף לה מקרא: **ופתח היה לו לחיל.** מלבד הפתח שפתוח לעזרה ואם תאמר בפ"ק דתמיד [שם] דפריך וחד שומר הוי ליה לבית המוקד ליפרוך נמי מבית הניצוץ שהיה לו ב' פתחים וי"ל דבית הניצוץ לא היה צריך שמירה בפתח לצד חוץ כי לא היה בו שימוש רב ולא הוצרך שמירה גם לצד חוץ: **ו ב' בקודש וב' בחול.** ושל צד דרום היה בקודש: **וראשי פספסין.** כלומר מסמר: **מערבית דרומית היתה לשכת הטלאים.** בפ"ק דיומא [דף טו:] פריך אמתניתין דהכא ממתניתין דתמיד דקתני והרי לשכת הטלאים במקצוע צפונית מערבית והכא קתני שהיתה במקצוע מערבית דרומית ותו פריך התם דהכא קאמר דרומית מזרחית היתה לשכת לחם הפנים והתם קחשיב לשכת לחם הפנים הרביעית ללשכת הטלאים שהיתה במקצוע צפונית מערבית נמצא דלשכת לחם הפנים היתה במקצוע צפונית מזרחית כשהלך דרך הימין מצפון למערב וממערב לדרום ומדרום למזרח ומשני אקושיא קמייתא לשכת הטלאים אקצויי מקציא מאן דאתי מצפון מתחזיא ליה בדרום ומאן דאתי מדרום מתחזיא ליה בצפון פי' לשכת הטלאים היתה ניראית בשתי המקצועות שארוכה היתה ועומדת במערב ומארכת לצד צפון ולצד דרום מאן דאתי מצפון ורואה אותה רחוקה מקרן צפונית מערבית חושב אותה שעומדת בקרן מערבית דרומית ודאתי מדרום מתחזיא ליה משוכה לצפון כזה ☜ וקאמר התם מסתברא דבמערבית דרומית הויא כלומר קרובה יותר לדרום מלצפון כמו שציירתי ממאי מדרמינן לחם הפנים אלחם הפנים ומשני מר חשיב דרך ימין ומר חשיב דרך שמאל. פי' הך תנא דמדות דהכא חשיב דרך ימין כדמפרש בהדיא דקא אזיל ומני מדרום למזרח וממזרח לצפון ומצפון למערב וממערב לדרום והבא להקיף סביב הבית ומקיפו דרך ימין מבחוץ זהו סדר הקיפתו וילכך לחם הפנים לשכה שניה לה בקרן דרומית מזרחית ותנא דמסכת תמיד קא חשיב דרך שמאל ולשכת טלאים במקצוע דרומית מזרחית נמצא לשכת לחם הפנים רביעית לה במקצוע מזרחית דרומית כשהקיף דרך שמאל. א"א בשלמא דקריב טפי למערבית דרומית היינו דמתרע לחם הפנים אלחם הפנים אלא א"א בצפונית מערבית הואי מאי תירוצא דלחם

בשלשה

שומרים **בית המקדש.** בלילות: **בית אבטינס.** שם מפטמין את הקטורת: **וביח הציון.** מפרש לקמן עליה בנויה על גבה. **שערי עזרה** (א) הכהנים שומרים מלמעלה והלוים מלמטה אותן לוים שבמשמר השומרים את העזרה והם כלמין עם עשרים ואחד מקום שהלוים שומרים בשערי הבית ובשערי העזרה כמפורש: **ובית המוקד.** באותן ג' לשכות שהיו לבית המוקד הבנויות בקדש כדתנן לקמן ובשתי לשכות הבנויות לו בחול הלוים שומרים מבחוץ: **חמשה.** שומרים לוים על חמשה משערי העזרה (ב) שבעה שערים מונה לקמן בעזרה מפרש במסכת תמיד (דף כו.) ג' מהן היו תכופין לשאר השערים שאינן לריכין שימור אלא לה' שערים ג) מדובקים: **ארבעה שומרים על ארבע פינותיה של עזרה מבחוץ.** כלומר אלו ואלו מבחוץ היו עומדים חוץ לעזרה שהרי אין ישיבה בעזרה ולא היו יושבים מבפנים הרי שמנה עשר שומרים בין שער ופינה וג' מוסיף עוד אחד כו': **ב איש הר הבית.** ממונה על כל משמר ומשמר מהשומרים בעזרה: **בן לוי לוקח.** מאותן השומרים: **ג** חמשה שערים היו להר הבית. לחומת עזרת נשים המקפת כל ההר לפנים מן החיל: **שני שערי חולדה.** כך שמם: וקיפונום. שם השער: **מדי.** בדל"ת והוא שער לא היה משמש כלום שום יציאה וביאה אלא בעל קרי היה יולא בו לרבי אליעזר בן יעקב דמפרש בשילה פרקין: **שער המזרחי.** שבחומת עזרת נשים שהכל נכנסין דרך שם לכל העזרות ועל אותו השער שושן הבירה צורה לא ולמד בתס' יומא: **שבו.** בשער המזרח זה כהן השורף הפרה וכל מסעדיה העוסקים יוצאין דרך שם להר הזיתים שבמזרח שהוא כנגד אותו שער וכבר היו עושין מהשער להר מפני קבר התהום: **ד שבעה שערים היו בעזרה ישראל.** שער נקנור. הוא שער האיתון והוא משמש כל כניסה ויציאה של עזרה הגדולה איתון לשון ביאה כמו אתא בוקר (ישעיה כא): **המנגנים.** בגדי כהונה מונחין שם: **ה בית המוקד.** היה כולו בחול שכן זקני בית אב ד' ישנים שם אלא הלשכות שלו חליין בחול וחליין בקדש: **ו נשכה קרבן.** שהיו שם טלאים המבוקרים: (שייך לע"ב) **ז נגנוס את העזרה.** כדתנן במסכת תמיד (דף כח.) נטל את המפתח ופתח את הפשפש שנכנס מבית המוקד לעזרה היו בודקין והולכין הגיעו אלו באלו אמרו שלום הכל שלום כלי הכרת מוצאין כתיקונן: **ח בית המוקד ביפה.** כביפה היה עשוי: **וביח גדול והיה מוקף רודני של אבן.** לבפה חלקה וגבוה לשבת שם: **איש לסודו באר.** כל וכסת שלו שטוח בקרקע שלא על הרודני העשויין לזקנים ויש על האדן: **ט אמה על אמה.** באדן וטבלא עליו: **הגיע זמן הנעילה.** שעת הגפת דלתות: **הגביה את הטבלא.** הכהן השוער: **מן השלשלת.** בשלשלת היו תלויות ועל הכהן מבפנים כל השערים שיש בו לנעול ובעודו עוסק בנעילת שערים בן לוי יש לו מבחוץ: **גמר.** הכהן מלנעול והחזיר המפתחות לשלשלת והחזיר הטבלא למקומה ונתן בן לוי כסותו עליה חזר ויש לו: **מסיבה ההולכת תחת הבריח.** תחת המקדש במה שאולין (ל"ל שעולין) עליו וגבוהין משולי החיל שהרי מחילות לא נתקדשו: **במסיבה ההולכת תחת החיל.** במה שהוא גבוה מרגלי ההר: **והולך לו בעדי.** שער ח) (הדרום) [הצפון] שלא היה משמש כלוס: **הדרן עלך בשלשה מקומות**

ו) מקומות הכהנים שומרים בבית המקדש בבית אבטינס ובבית הניצוץ ובבית המוקד ב) והלוים בעשרים ואחד מקום ג) חמשה על חמשה שערי הר הבית ארבעה על ארבע פנותיו מתוכו חמשה על חמשה שערי העזרה ארבעה על ארבע פנותיה מבחוץ ואחד א) בלשכת הקרבן ואחד ב) בלשכת הפרכת ואחד לאחורי בית הכפורת: **ב** ג) ד) איש הר הבית היה מחזר על כל משמר ומשמר ואבוקות דולקין לפניו וכל משמר שאינו עומד ד) אומר לו איש הר הבית שלום עליך ניכר שהוא ישן חובטו במקלו ורשות היה לו לשרוף את כסותו והם אומרים מה קול בעזרה קול בן לוי לוקח ובגדיו נשרפים שישן לו על משמרו רבי אליעזר בן יעקב אומר פעם אחת מצאו את אחי אמא ישן ושרפו את כסותו: **ג** ה) חמשה שערים היו להר הבית שני שערי חולדה מן הדרום משמשין כניסה ויציאה קיפונום מן המערב משמש כניסה ויציאה טדי מן הצפון לא היה משמש כלום ה) שער המזרחי עליו שושן הבירה צורה שבו (רואה) כהן גדול ו) שורף את הפרה וכל מסעדיה יוצאים להר המשחה: **ד** ז) שבעה שערים היו בעזרה שלשה בצפון ושלשה בדרום ואחד במזרח שבדרום שער הדלק שני לו שער ח) הקרבן שלישי לו שער המים שבמזרח שער נקנור ט) ושתי לשכות היו לו אחת מימינו ואחת משמאלו אחת לשכת פנחס המלביש ואחת לשכת עושי חביתין: **ה** ה) י) ושבצפון שער הנציץ ח) וכמין אכסדרה היה ועלייה בנויה על גביו שהכהנים שומרים מלמעלן והלוים מלמטן ופתח היה לו לחיל שני לו שער הקרבן שלישי לו בית המוקד: **ו** ט) ארבע לשכות היו י) בבית המוקד בקיטונות פתוחות לטרקלין שתים בקדש ושתים בחול וראשי פישפשין מבדילין בין קדש לחול ומה היו משמשות מערבית דרומית היא היתה לשכת ט) קרבן דרומית מזרחית היא היתה לשכת י) לחם הפנים מזרחית צפונית יב) בה גנזו בני חשמונאי את אבני המזבח ששקצום מלכי יון צפונית מערבית בה יורדים לבית הטבילה:

מספר המשמרות שמשמרות כל המקדש

כ"ד משמרות סמך לזה מה שנאמר בד"ה (א כו) כלמזרח הלוים ששה לצפונה ליום ארבעה לנגבה ליום ארבעה ולאספים שנים שנים לפרבר למערב ארבעה למסלה שנים לפרבר הרי אלו עשרים וארבע משמרות אע"פ שקרא אותם כולם בפסוק זה לוים יש מהם ג' כהנים כמו שהקדמנו הרי קורא הכהנים לוים במקומות רבים אמר והכהנים הלוים בני לדוק וכן ביאר בתלמוד וכן פי' לפרבר כמ"ד כלפי בר רולה לומר שיהיה המשמר מחוץ לחומת העזרה כמו שנתבאר כאן וטעם זה כמו שביארנו שאין מותר לשבת בתוך העזרה כמו שביארנו ואי אפשר להם לעמוד כל הלילה ולפיכך יהיה המשמר מבחוץ כדי שיוכל לשבת. ומה שאמר כאן חמשה שערי העזרה. הוא לדעת ת"ק לפי שיש מן התנאים מי שאמר חמשה שערים היו לעזרה והוא המדבר כאן ויש מהם שאמר ז' והוא דעת רבים ויש מהם שאמר י"ג כמו שביארנו בשני מסקלים וכמו שיתבאר בשני של מסכתא זו ולדעת החכמים היה המשמר על חמשה שערים מן השבעה: **ב ג** כשעלו משושן הבירה לבנין בהמ"ק ט) שהיה ביימי עזרא לוה אותם המלך שיעשו לורת י) מדינה כלורת [מדינת] שושן הבירה במקדש כדי שיהיה אימת המלך עליהם ויזכרו כ) מושבם כ) ולא ימרדו במלכות ולפיכך ליירו אותה על שער מזרח משערי הר הבית. והר המשחה. בו היו שורפין פרה אדומה כמו שיתבאר במסכת פרה והוא הר הזיתים והוא במזרחו של ירושלים ומשער הזה היה יולא כהן גדול והפרה ומשמשיה להר הזיתים: ומה שאמר כ"ג השורף את הפרה. הוא דעת ר"מ כמו שנתבאר בספרי ואין הלכה ל) אבל היא בשירה בכהן הדיוט כמו שנתבאר במקומו במסכת פרה (פ"ד). ומן השער הזה היו מוליאין ג"כ כל הלרין בשריפתה והוא מה שאמר וכל מסעדיה: **ד ה** מיל. היא חומה שסובבת כל העזרה מבית לחומת הבית כמו שנגייר בפרק שאחר זה:

כנר

מזרחית היתה לשכת לחם הפנים והתם קחשיב לשכת לחם הפנים הרביעית ללשכת הטלאים שהיתה במקצוע צפונית מערבית נמצא דלשכת לחם הפנים היתה במקצוע צפונית מזרחית כשהלך דרך הימין מצפון למערב וממערב לדרום ומדרום למזרח ומשני אקושיא קמייתא לשכת הטלאים אקצויי מקציא מאן דאתי מצפון מתחזיא ליה בדרום ומאן דאתי מדרום מתחזיא ליה בצפון פי' לשכת הטלאים היתה ניראית בשתי המקצועות שארוכה היתה ועומדת במערב ומארכת לצד צפון ולצד דרום מאן דאתי מצפון ורואה אותה רחוקה מקרן צפונית מערבית חושב אותה שעומדת בקרן מערבית דרומית ודאתי מדרום מתחזיא ליה משוכה לצפון כזה ☜ וקאמר התם מסתברא דבמערבית דרומית הויא כלומר קרובה יותר לדרום מלצפון כמו שציירתי ממאי מדרמינן לחם הפנים אלחם הפנים ומשני מר חשיב דרך ימין ומר חשיב דרך שמאל. פי' הך תנא דמדות דהכא חשיב דרך ימין כדמפרש בהדיא דקא אזיל ומני מדרום למזרח וממזרח לצפון ומצפון למערב וממערב לדרום והבא להקיף סביב הבית ומקיפו דרך ימין מבחוץ זהו סדר הקיפתו וילכך לחם הפנים לשכה שניה לה בקרן דרומית מזרחית ותנא דמסכת תמיד קא חשיב דרך שמאל ולשכת טלאים במקצוע דרומית מזרחית נמצא לשכת לחם הפנים רביעית לה במקצוע מזרחית דרומית כשהקיף דרך שמאל. א"א בשלמא דקריב טפי למערבית דרומית היינו דמתרע לחם הפנים אלחם הפנים אלא א"א בצפונית מערבית הואי מאי תירוצא דלחם

ו) נ"ל שנ"ל כאן: ב) נ"ל פ"ב מ"ח: ג) שמרית די"כ המתחיל כי אדוקי אש: ד) נ"ל כי טפסרי טהר בטעמים יעידוך: ה) מ"ג ושם הגי' וחקני ישראל היו מקדמין בהגליהן להר וכו': ו) נ"ל בפ"ב מ"ו: ז) דף לח.

הר הבית היה רו. הר המוריה שעליו הבית בנוי רוחבו מן הדרום ועד של בנין בדרום ההר שבדרום ההר היה רוב תשמיש העזרה (ה): ד) **לא מן המזרח.** פחות מן הרוב במזרח שתשמיש המזרח מועט מתשמיש הדרום ותשמיש הלפון פחות משל מזרח ומועט שבכולם במערב שאין תשמיש היכל כל כך ולבי מגמגם בלשון: **ב מה לך מקיף לשמאל.** שואלין לו וזה משיב שאני אבל והם עוינין השוכן וכן שאני מנודה: ה) **ג לפנים** ממנו. מכותל חומת הר הבית: **סורג גבוה י' טפחים.** מקלעות עשים כגון לט"ש ארוגות זו על גב זו באלכסון כעין שמסרגין את המטות: **י"ג השפחותות.** על הנס שזכו לגודרה: לפנים ממנו. מן הסורג: **החיל י' אמות.** עשר אמות רחבה מן הסורג לחיל מדלת קתני הכא גבוה כדקתני בסורג שמע מינה אורך ורוחב קא חשיב ובגובה לא נתנו שיעור דתנן לקמן כל הכתלים שהיו שם גבוהים חוץ מכותל מזרחי שבו הכהן השורף את הפרה מכוון ורואה פתחו של היכל בשעת הזאת הדם ואם לא היה נמוך כותל מזרחי זה של החיל לא היה ו) מגיעו רואה מעל גני פתח היכל כדמפרש ביומא (דף טז.): **ושתים עשרה** מעלות היו שם: **ושלחה.** משך שלה ופעם אמר רבי החיל עשר אמות גובה כותלו (ז) ומוסב על גובה הכותל הסורג: **חוץ משל אולם.** שתים עשרה מעלות שבין אולם ולמזבח שיעו לקמן ושלחה אמה: (עכ) כל הפתחים כו' חוץ משל אולם. שרוחבו עשרים אמה ברוחב הבית וגובהו ארבעים אמה: **היו לה שקופות.** סיפין עשויין בצנין לשם הקשת הדלת ואפילו בשל אולם שאין בו דלת היו שקופות מזוזות לעצמן אלים וסיפים כל צורך הדלת: חוץ משל טדי. שאין לו בנין סף: **ג' אצבעים מוגבהות זו על גב זו.** בלחד חקוק חלי הפתח משקוף העליון וחקק חלי מזוזה מכאן וחקק חלי מזוזה מכאן ובלחד חקוק מפתן התחתון וחלי מזוזה חקוקה מכאן וחלי מזוזה חקוקה מכאן: מוטות. לא ידעתי לשונו: **שנעשה בהן גם.** מפורש ביומא (דף לח.): **מלהיב.** קרי"ש מהב: **ד מן הכותל המזרחי.** של החיל שהיה נמוך כעשר אמות לרחות מעליו פתחו של היכל במסכת יומא (דף טז.): **ה עזרת נשים.** היא חומת העזרה החיצונה והמקום קרוי כן: **היה קל"ב על קל"ב.** והכל פנוי חלל גדולה חוץ שבד' מקצעותיה של ארבעים של ארבעים כל אחת ואחת ואיני יודע אם מרובעות היו אבל של יחזקאל היו ארבעים אורך ושלשים רוחב ולסוף קל"ב אמות היתה חומה והבדילה בין עזרת נשים לעזרת ישראל מלבד ט"ו מעלות העולות מתוכה לעזרת ישראל כמפורש: **ולא היו מקורות.** הלשכות האלה אלא כמין חצרות הן: וכן הן עתידות להיות. (ג) של יחזקאל לעתיד לבא חצרות בלא תקרה כדי לבשל בתוכן את זבח העם שלמי התודה ואינו מזיר ככתוב במשנה. ויוליאני מחבר הפיוטים היא עזרת ישראל אל החצר החיצונה היא עזרת נשים ומומה גבוהה היתה שם בין שתי שערים אלים ואולמים כמו שכתוב אלא שאינן מקורות ואומר אני מה לשון קטורות מקטרן תרגום קיטור. העשן של המבשלים עולה למעלה שאין על גביהן תקרה היא מרפסת המהלכת סביב כל החצר החיצונה ללשכות אל הרצפה במקרא מפורש ולימדנו קטורות שעל אותן מקלועי החצר פוסקת אותה הרצפה כדי להעלות עשן למעלה: **היא היפה שבכל המזרעים.** שהם היו מובלין תיכף להכניס ידיהם לבהונות להזות עליהן מדם האשם והשמן שכל הנכנס לעזרה טעון ביאת מים והלשכה לא נתקדשה: **וחלקה היפה.** כל חומת העזרה החיצונה פנויה מכולם ברחשונה ולבסוף הקיפוה בסיסטרא זיזין וגזוזטראות נעלו בחומה ובנו עליה תקרה ומרפסת לצורך שמחת בית השואבה המפורש בסוכה שלא יתערבו שם אנשים ונשים: **מפוזה.** מעזרת נשים לעזרת ישראל: **עומדים בזיר.** לויים בתחלת

ז א שנים שערים היו לבית המוקד אחד פתוח לחיל ואחד פתוח לעזרה א"ר יהודה זה א]שהיה פתוח לעזרה פשפש קטן היה לו ב שבו נכנסין לבלוש את העזרה: ח ג]בית המוקד כיפה ובית גדול היה מוקף רבידין של אבן וזקני בית אב ישנים שם ומפתחות העזרה בידם ד ופרחי כהונה איש כסותו בארץ: ט ומקום היה שם אמה על אמה וטבלא של שיש וטבעת היתה קבועה בה ושלשלת ב]שהמפתחות היו תלויות בה הגיע זמן הנעילה הגביה את הטבלא בטבעת ונטל את המפתחות מן השלשלת ונעל הכהן מבפנים ובן לוי ישן לו מבחוץ גמר מלנעול החזיר את המפתחות לשלשלת ואת הטבלא למקומה נתן כסותו עליה ישן לו]ה אירע קרי באחד מהם יוצא והולך לו במסיבה ההולכת תחת הבירה והנרות דולקים מכאן ומכאן עד שהוא מגיע לבית הטבילה ר"א בן יעקב אומר במסיבה ההולכת תחת החיל יוצא והולך לו בטדי:

הדרן עלך בשלשה מקומות

הר י **הבית היה ה' מאות אמה על ה' מאות אמה** ז רובו מן הדרום שני לו מן המזרח שלישי לו מן הצפון מיעוטו מן המערב מקום שהיה רוב מדתו שם היה רוב תשמישו: **ב** ח כל הנכנסין להר הבית נכנסין דרך ימין ומקיפין ויוצאין דרך שמאל חוץ ממי שאירעו דבר שהוא מקיף לשמאל מה לך מקיף לשמאל שאני אבל השוכן בבית הזה ינחמך שאני מנודה השוכן בבית הזה יתן]בלבך ויקרבוך דברי ר"מ א"ל רבי יוסי עשיתן כאילו עברו עליו את הדין אלא השוכן בבית הזה יתן בלבך ותשמע לדברי חבריך ויקרבוך:

לפנים

ו כבר נתבאר שבית המוקד הוא בית גדול בשיעורו והיו בארבע זויות של ארבע אלו הבתים כדמות בתי השינה שיש בטירות המלכים שהוא בית קטן בתוך בית גדול. והוא מה שאמר כקיטונא הפתוחה לטרקלין. וכבר בילרנו פעמים טרקלין שהוא בית המלכות וקיטון מקום בית השינה שישנים בו בזמן הקיץ תרגום קין קייטא ולפי שהיו אלו הארבעה לשכות שתים מהם והם מלד העזרה קדש ושתים חול עשו בקרקעיתם ממעל שבכות להבדיל קרקע השתים של הקדש מקרקע שתים של חול. ופשפש הוא דבר קטן מפסיק מנוקב נקבים קטנים לפעמים עושים אותו מקנים ונקרא מבעאד בלשון ערב אלל ההמון ולפעמים עושין מעצים ונקראים אצלינו שבכות ולפעמים עושים בדים על אותו הצורה מאיזה דבר שיהיה והוא נקרא פשפש ולפיכך אין אנו צריכין לבאר שם זה פעם אחרת להבא וכבר הקדמנו אותו בשלישי מתמיד. ומה שאמר לשכת הטלאים. היתה במקלוע לפונית מערבית ונתן אותו בכאן מערבית דרומית ומילו קושיא זו בתלמוד (יומא יז.) ואמרו דקאי בצפון ומחזיא בדרום דקאי בדרום ומחזיא בצפון ומסתברא דמערבית דרומית הוה קיימא ועניין זה הוא שהיתה נתונה בבית המוקד עצמו מערבית דרומית וכמו שזכר כאן וכשמשערין מקומה לנגד העזרה תהא מן העזרה לפונית מערבית כמו שזכר בתמיד (ל.) כשנתן אותה בלשכה זו והוא בעזרה והואיל והדבר כן אז תהא לשכת עושים לחם הפנים. שהיא רביעית ללשכת הטלאים כמנין תמיד כמו שזכר שם דרומית מזרחית מבית המוקד כמו שזכר כאן ואני ידעתי שאין מביאים זה]ו בגמרא אלא מראיתו בצורה וזו היא צורת מקום בית המוקד בעזרה וצורת הארבע לשכות שבו והסתכל בצורה ומה שכתוב בה ויתבאר לך כל מה שכתוב כאן וזו היא הצורה (א) ומבואר הוא שהלשכה הנקראת בתמיד לשכת החותמות היא שבנו בה בני חשמונאי אבני מזבח. והלשכה שיש בה מדורות האש ששם מתחמם מי שטבל כמו שנתבאר בתחלת תמיד היא נקראת בשלישי מתמיד לשכת בית המוקד. והוא שאמר כאן עלייה שבהן יורדין לבית הטבילה ודע זה: ז כבר זכרנו בתחילת תמיד שמבית המוקד היו נכנסים לחצר העזרה כל יום והיו נכנסין על פתח קטן וכבר ביארנו בצורה זו שהקדמנו השני פתחים אחד בדרומו לצד לפון העזרה והא' בצפונו לצד החיל כמו שהוא מבואר בצורה: ח לפי הנראה ממשנה זו שהיו לריכים מפתחות לסגור הדלתות והיו מנעולי דלתותיהם בלי ספק דומים למנעולים הנקראים בלשון ערבי אקפ"ל אלול"ב ובלע"ז קאדיני"ם דטורנ"ו שעושים אותם אצלינו ואינם נסגרים אלא במפתחותיהם שבהם נפתחים. וכבר זכרנו פי' הלכה זו בתחילת תמיד: **ט** ר"א בן יעקב אומר. שאינו חוזר טבול יום זה לבית המוקד אלא יוצא להר הבית לפי שטדי הוא השער הלפוני משער הר הבית כמו שזכרנו כבר בפרק זה.

ואין הלכה כר"א בן יעקב: **הדרן עלך בשלשה מקומות**

הר הבית וכו'. אמרו שהעזרה לא היתה באמצע הר הבית אלא היה הרוחק שיש בין חומת העזרה ובין חומת הר הבית הרוחק שיש ביניהן מצד המזרח והרוחק ממזרח יותר מן המערבי והנני מצייר עכשיו זה ואצייר החיל והסורג ועזרת הנשים הנזכרת בכאן בפרק הזה כדי שתהא צורה אחד ולא נצטרך להרבות חוז היא צורת זה (ב). **ב** פירוש ג] זה כגון מי שנכנס על שער שושן הבירה אינו הולך לצד שער חולדה אלא לצד שער טדי וכן תקיש לכל הנכנס על שער מהשערים. וענין כאילו עברו עליו את הדין. שעברו חק ועניינים אין חוששין לדיינים אלא פוסקין עליו שחטא ונתחייב אלגס גדול ודברי רבי יוסי אמת: **כשאלס לשמאל.** כשנכנס להר הבית פונה דרך שמאל ומשאילין [אותו] למה מקיף לשמאל והוא אומר שאני אבל: **עשיתן כאילו עברו עליו את הדין.** כאשר אתה אומר שיתן בלבם לקרבו משמע דשלא כדין רחקוהו ומתפללין שיהפוך את לבם לקרבו ואינו כן כי בדין נדוהו והקרוב תלוי בו שיכניע את לבו לשמוע לדברי חבירו ויקרבוהו ועל זה ראוי להתפלל:

ר"ש

ד) תמיד כה.; ג) [תמיד כה.]; [ל"ל בלנסם וכ"ל בנמצנה שבמשניות], ד) ל"ל ו), ה) שיך לדף שאחר זה, ו) ל"ל מלי, ו) ר"ל במהרה וכ"ה בדפוס נאפולי,

הגהות הב"ח

(א) בפי' הר"ש ד"ה הר הבית וכו' העזרה הס"ד ואח"כ מ"ה [שני לו] מן המזרח: (ב) ד"ה וי"ב מעלות וכו' ומוסב. נ"ב אלו דקאמר עשרה אמות: (ג) ד"ה וכן הן עתידות להיות כמו שנ:

פי' הרא"ש (המשך)

פרק שני

א הר הבית היה ת"ק אמה על ת"ק אמה. נקרא הר על שם נכון יהיה הר בית ה' בראש ההרים והיתה היקף הר הבית ת"ק אמה על ת"ק אמה מרובע ובו היו החיל ועזרת נשים והעזרה וההיכל ורמז לת"ק [שמות כז] אורך החצר מאה באמה ורחב חמשים בחמשים שאין ת"ל בחמשים מלמד שבחצר המשכן א' מחלק חמשים שבהר הבית כיצד חלוק ת"ק על ת"ק והרצועות נ' על נ' יהיו ק' רצועות של נ' על נ' הרי חצר המשכן א' מחמשים מהר הבית: ורובו מן הדרום. רוב בנין הלשכות היו בדרומו של ת"ק על ת"ק והיינו דכתיב ביחזקאל [מ'] וניחני אל הר גבוה מאד ועליו כמבנה עיר מנגב שהיה מבונה הבנין עליו מנגב כההיא דרש"י (ב) פ"ק דסוטה וחברון שבע שנים נבנתה הא דכתיב [תהלים מח] ירכתי צפון קרית מלך רב לפי שמקום שחיטת קדשי קדשים בצפון: **שני לו מן המזרח.** כמו שני למלך שהוא שפל ממנו וכך לא היתה המזרח מבונה כמו הדרום וכן הצפון שפל מן המזרח והמערב מן הצפון: **שם היה רוב תשמישו.** כי בחדרים והלשכות היו משתמשים: **ב כל הנכנסין להר הבית נכנסין דרך ימין.** כשהוא נכנס להר הבית אם יש לו עסק בהר הבית ואותו מקום שצריך לילך שם אם הוא פונה לשמאלו הוא קרוב לאותו מקום אין רשות לפנות לשמאלו כדי להתקרב לאותו מקום אלא צריך לפנות דרך ימין ולהקיף עד שיגיע לאותו מקום ואז יוצא דרך שמאל לכניסתו אבל כל הילוכו רק ימין אף ביציאתו וכניסתו במלאכת המשכן יליף לה מקרא משלשה פונים מזרחה [מ"א ז'] שאין ת"ל פונים ד' פעמים אלא כל פינות שאתה פונה בעזרה ובהר הבית פונים לימין [יומא יז:] לראש המזבח פונים לימין: **שהוא מקיף לימין: עשיתן כאילו עברו עליו את הדין.** כי אם אינו מקיף לשמאל והוא אומר שאני אבל: ראוי להתפלל:

ה) בערוך איתא שער הלפוני נקרא טדי וכל"ל: ו) ל"ל פ"ז דף לד: וסם פירש"י מבואה לשון אגנה ממנה כלומר מיושבת:

עין משפט נר מצוה

י א מיי' פ"ה מהלכות בית הבחירה הל' ט:

יא ב מיי' פ"ו מהלכות תמידין ומוספין הל"א:

יב ג מיי' פ"ה מהל' בית הבחירה הל' ה:

יג ד מיי' שם הל' ו:

יד ה מיי' שם פ"ה הלכה יא:

א ו מיי' שם הלכה א:

ב ז מיי' שם הלכה ו:

ג ח מיי' שם פרק ז הלכה ג:

שיטה מקובצת

א] זה שהוא תיבת שהיה נמחק: ב] ושלשלת המפתחות היתה קבוע בה: ג] פי' כשנכנס משער שושן הבירה:

פי' הרא"ש

הפנים דכי מני נמי דרך שמאל הויא לחם הפנים שהוא רביעית לה במקצוע דרומית מערבית כיון דלשכת הטלאים במערבית צפונית ופריך התם והאמר מר כל פינות שאתה פונה לא יהא אלא דרך ימין ומשני ה"מ בעבודה אבל הכא חושבנא בעלמא הוא. והא דלא פריך התם דהכא תנן במזרחית צפונית בה גנוז בית חשמונאי [אבני המזבח] צפונית מערבית בה יורדין לבית הטבילה והתם קרי להו לשכת החותמות ולשכת בית המוקד ו"ל דהתם קרי להו בשם עיקר תשמישן והכא קאמר דגם אלו דברים עשו להם ותימה אמאי לא משני בלחם הפנים אקצויי מקציא מאן דאתי מדרום לצפון מתחזיא ליה מזרחית צפונית ומאן דאתי מצפון לדרום מתחזיא ליה דרומית מזרחית וי"ל דלשכת בית המוקד היה בה תשמיש רב והיתה גדולה אבל לשכת לחם הפנים היה בה תשמיש מעט ולא היתה גדולה ולא שייך בה למימר אקצויי מקציא: **ד פשפש.** (בין) שער קטן עומד תוך שער גדול: **לבלוש את העזרה.** לחפש אם חסר כלום כדתנן בפ"ק דתמיד [דף כו:]: **ח רובדין של אבן.** בפ"ק דתמיד [שם] [רובדין מאי ניהו] גזרתא דאצטוותא דסלקא לאצטוותא פי' מעלות היו בחומה מאבני גזית שהיו עולים [על ידם] לאיצטוות רחבות מתוקנות לישן שם: **ומפתחות העזרה בידם.** ברשותן כמפרש ואזיל: **ט ומקום היה שם אמה על אמה וטבלא של שיש.** כל הבית היה מרוצף באבני שיש מחוברות בסיד ובנין אבל טבלא זו שהיא אמה על אמה לא היתה מחוברת והיה תחתיה חלל וטבעת היתה בה קבועה מלמעלה ליטול את המפתח ולמטה כלפי הקרקע היתה שלשלת תלויה בה ובאותה שלשלת הי' מחבר כל המפתחות: **הגביה הטבלא בטבעת.** כלומר עם הטבעת הקבועה בה: **ובן לוי ישן לו מבחוץ.** מחוץ לשער בהר הבית: **במסיבה.** בנין תחת הקרקע: **תחת הבירה.** בריש יומא [דף ב.] ופרק טבול יום [דף קד:] רבי יוחנן וריש לקיש חד אמר מקום בהר הבית ובירה שמו וח"א כל הבית קרוי בירה: **תחת החיל.** סמוך לשער הטדי שבצפון ובערוך פי' יוצא והולך בטדי ו) בהר הבית שנקרא טדי:

הדרן עלך בשלשה מקומות

בתחלת עזרת ישראל אצל שער נקנור: **ולא היו טרוטות.** לא היו המעלות עולות כשורה זו על זו כמעלות החיל וכמעלות האולם אלא מוקפות היו בהיקף ועיגול אחת הנה ואחת הנה כעוגל חצי הלבנה כדי שלא יעלו יותר מדאי עד עזרת ישראל (ה) לשון טרוטות איני יודע לכוין: ו) ולשכות היו תחת עזרת ישראל. מחילות תחתיה: **ופחותות לעזרת הנשים.** בגובה אותן ט"ו מעלות שבשליה של זו גבוהין משיפולה של זו: **עזרת ישראל.** היתה לפניה מחומתה מט"ו מעלות הללו (ומעלה) אורך קל"ה כנגד הרוחב של עזרת נשים אלא שלגבי עזרת ישראל קרי ליה אורך מתוך שרוחב שלה אינו אלא י"א אמה ומנהג המקרא בכל מקום מדה היתירה קרויה אורך והמועטת קרויה רוחב ואפי' הוא אורך לפי דבר אחר וכן עזרת הכהנים מישראל והלאה קל"ה באורך כלפי דריסת הישראל וי"א ברוחב כלפי המזבח: ומאשי פספסין. גיזרין של עץ מונחין באלכ רוחב וסיתון בין דריסת ישראל לדריסת כהנים ועוד לשאין היו ישראל להיות נמשכין אצל כותלי הדרום רחוק מן המזרח ומשמשין עד לאחורי בית הכפרת כשהם לפופים והכהנים מהלכין בכל מקום אלא שהללו י"א אמה תשמיש לעצמו: **מעלה היה שם.** בין י"א של ישראל לי"א של הכהנים: **ודוכן.** הכהנים לברך את העם קבוע הה בתחלת עזרה שלהן וכן נאה ברכת כהנים בראש עזרתם ושל לויים בראש עזרתם וישראל ביני ובינו ובאותו דוכן עולות עוד שלש מעלות ששלחה של כל אחד חצי אמה שהן אמה ואפי מלבד מעלה הראשונה של אמה הרי שתי אמות ומחצה שנגבהו הכהנים מישראל: **כל העזרה כולה היתה אורך קפ"ו.** מעזרת ישראל שעלתה וגבהה על עזרת הנשים ועוד לאחורי הכפורת והרוחב שלה קל"ה כמו שמצינו שיעור זה לכל אחת ואחת מצפון לדרום וכפ' אחרון מונה החשבון של קפ"ו באורך ממזרח למערב: **וי"ג השתחויות היו שם.** בעזרה הגדולה והטעם פירש כנגד י"ג פירצות: ואצא יוסי חולק על חכמים ומפרשן כנגד י"ג שערים שהוא מעמיד בעזרה ומונה אותם והולך ומודים היו על נוי הבניין ומה הן י"ג שערים לדבריו שערים הדרומים סמוכין למערבה היו וכך שם כולם ולא פירש טעם אלא בשער המים: (ו) **מצפון.** מפורש בימזקאל: שער יכניה. לבדו נותן לו טעם. ושנים במערב אחורי הכפרת ולא ידעתי מה הם משמשים:

הדרן עלך הר הבית

ג א ה)לפנים ממנו סורג גבוה י' טפחים ושלש עשרה פרצות היו שם שפרצום מלכי יון חזרו וגדרום וגזרו כנגדם י"ג השתחויות ב)לפנים ממנו החיל עשר אמות ג ושתים עשרה מעלות היו שם רום המעלה חצי אמה ושלחה חצי אמה כל המעלות שהיו שם רום מעלה חצי אמה ושלחה חצי אמה חוץ משל אולם ג)ד כל הפתחים שהיו שם גובהן כ' אמה ורחבן עשר אמות חוץ משל אולם ה כל הפתחים שהיו שם היו להן דלתות חוץ משל אולם כל השערים שהיו שם היו להן שקופות חוץ משל טדי שהיו שם שתי אבנים מוטות זו ע"ג זו ו כל השערים שהיו שם נשתנו להיות של זהב חוץ משער ניקנור מפני שנעשה בהן נס ויש אומרים מפני שנחשתן מצהיב: ד ז ד)וכל הכתלים שהיו שם היו גבוהים חוץ מכותל המזרחי שהכהן השורף את הפרה עומד בראש הר המשחה ומתכוין ורואה בפתחו של היכל בשעת הזיית הדם: ה ח עזרת ט)הנשים היתה אורך מאה ושלשים וחמש על רחב מאה ושלשים וחמש וד' לשכות היו בד' מקצעותיה של מ' מ' אמה ולא היו מקורות וכך הם עתידים להיות שנאמר ו ויוציאני אל החצר החיצונה ויעבירני אל ארבעת מקצועי החצר והנה חצר במקצוע החצר וגומר בארבעת מקצעות החצר חצרות קטורות ואין קטורות אלא שאינן מקורות ט ומה היו משמשות דרומית מזרחית היא היתה לשכת הנזירים ששם הנזירין מבשלין את שלמיהן ומגלחין את שערן ומשלחים תחת הדוד מזרחית צפונית היא היתה לשכת העצים ששם הכהנים בעלי מומין מתליעין העצים י)וכל עץ שנמצא בו תולעת פסול מעל גבי המזבח צפונית מערבית היא היתה לשכת מצורעים מערבית דרומית י)אמר ראב"י שכחתי מה היתה משמשת אבא שאול אומר שם היו נותנין יין ושמן היא היתה נקראת לשכת בית שמניה י)וחלקה היתה י)בראשה ' והקיפוה כצוצרה שהנשים רואות מלמעלן והאנשים מלמטן כדי שלא יהו מעורבין י)וט"ו מעלות כ עולות מתוכה לעזרת ישראל כנגד ט"ו מעלות שבתהלים שעליהן הלוים י)אומרים בשיר לא היו טרוטות אלא מוקפות כחצי גורן עגולה: ולשכות

ג כשאדם מגיע לפרלה מאותן הפרלות משתחווה לשם ומודה על כריתות מלכות יון כמו שזכרנו בשקלים והיה אדם עולה מקרקע החיל י"ב מעלות ואז הולך בקרקע ישרה והיא עזרת הנשים ואמר שכל מעלה שהיתה במקדש גבוה חצי אמה א] וגובה חצי אמה גב המעלה היא שלחה וזו היא לוחת זה (ג) כדי שיתבאר הדבר שנקרא שלחה. ועוד יתבאר בפ' הג' שמעלות האולם רום מעלה חצי אמה ושלחה ב] חצי אמה וכן פתחו של אולם גבהו ארבעים ורוחבו עשרים. וענין מה שאמר שקופות. שהיה להם משקוף והוא המשקוף העליון של הפתח והמשנה משתמשת בזה השם ג] על הזיזים ועוד תראה במס' אהלות שקורין אותו תמיד שקוף ולא משקוף וב' אבנים מוטות זו על גב זו כגון זה (ד) והיה ציר השער מונח במקום ד] (אחד ובמקום אחד) וכבר זכרנו בשלשי מכפורים (לח.) גם שנעשה בדלתי ניקנור. ופירוש מלהיב. ירוק כעין הזהוב וכבר פירשו בסיפרא מה שאמר רחמנא שער הלהוב ואמר כתבנית הזהב כמו שנתבאר בנגעים: **ד ה** הלכה זו לריכה ביאור הרבה ותן לבך לציר מה שאני אומר לך אחר שאקדים שפרה אדומה לריך לזרוק מדמה ה] לנוכח ההיכל והוא רואה אותו שנאמר והזה אל נוכח פני אהל מועד מדמה ומכלל מסכת זו ר"א בן יעקב שאמר בפרק זה שעזרת הכהנים היתה גבוהה על עזרת ישראל שתי אמות ומחלה וכשנכנס אדם בשער שושן מהר הבית הולך בקרקע ישרה עד שיגיע אל החיל אחר כך עולה מן החיל בי"ב מעלות עד שמגיע לעזרת נשים ותהיה עזרת נשים גבוה מקרקע הר הבית והחיל ו] כשם אמות לפי שכבר הקדמנו שכל מעלה שהיתה במקדש גבוהה חצי אמה אמ"כ הולך עזרת נשים כולה שהיא ישרה ועולה מסופה לעזרת ישראל בט"ו מעלות כמו שזכר בפרק זה ולפיכך היתה עזרת ישראל גבוהה מעזרת נשים ז' אמות ומחלה אמ"כ עולה מעזרת ישראל אל עזרת הכהנים ז] בדוכן שגבהו אמה ושלשה מעלות ממעל לדוכן אחר כך הולך על עזרת הכהנים כולה והמזבח ובין האולם והמזבח בקרקע (אחד) ישרה אחר כך עולה בי"ב מעלות אל האולם כמו שיזכור בג' ממסכתא זו והאולם וההיכל בקרקע (אחד) ישרה ולפיכך יהיה ההיכל למעלה מעזרת הכהנים בשש אמות ויעלה בידינו מכל הגבוהים שבקרקע ההיכל למעלה מקרקע הר הבית שבו שער שושן כ"ב אמה וגבהו של שער שושן כ' אמה על הרוב כמו שהקדמנו שזה גובה של כל פתח לפיכך כשהכהן עומד בהר המשחה ומביט משער שושן יגיע ראות עיניו אל המעלה השמינית ממעלות האולם ואינו רואה את ההיכל מן הפתח בשוס פנים לפי שהמשקוף התחתון למעלה ממשקוף שער שושן העליון ב' אמות לנוכח ולפיכך צריך שיהא הכותל שלמעלה משער שושן גמוך כדי שיראה ההיכל ממעל לו ואע"פ שכל מה שאמרנו מבואר למעיין עוד אני מגייר אותו כדי שיוכן במהרה ועוד נבאר איך היה מקום הנחת ההיכל והעזרה בשיפוע ההר וזו היא הלורה (ה) ואמרו שהוא גמוך מכ' אמה דרך משל כדי שיהא הנראה משער ההיכל יותר משתי אמות ואם היה גבהו של כותל פחות יהא הנראה מפתח ההיכל יותר בלי ספק וזה עניין מבואר. וכבר ידעת שקיטור שם עשן וענן קטורת שמעלה ממנו העשן לפי שאין לה תקרה. ומתליעין. ר"ל שמסיריו העלים שיש בהם תולעת כמו שאמרו מסקלין על הרמת האבנים שהושלכו בדרך. וממה שא"ר אליעזר בן יעקב שכחתי מה שהיתה משמשת. ראיה שהוא המגיד כל מה שהקדמנו בסדר הבית וכן ביאר הש"ס. וענין חלקה. שהיתה פרולה ואין כותל מקיף לה וכבר נתבאר בסוף סוכה (דף נא:) שבה היתה הכניסה לשמחה בימי המג ומירלה שמא יתערבו הנשים בין האנשים הקיפו אותה בשקופין אטומים ועשו בהם כמין מעלות כדי שיביטו מהן הנשים בשעת כניסת ישראל לשמחת בית השואבה שם כמו שביאלנו בסוף סוכה. אמ"כ אמר שמעלות עזרת נשים לא היו ארוכים כשאר המעלות כמו שהוא מפורסם היום מלורת המדרגות אלא היתה כל מעלה כמו חצי עגולה עד שתהא כל מעלה חצי גורן כזה (ו) (ז) ולפיכך היתה לורת המעלה כמו שלקח קצת אלטבא ונתן אותה על המעלה עד שתשלים לורת הסולם וזה אי אפשר לגיירו בפשוט אבל יובן בקירוב: העזרה

לשכת מצורעים. מפרש בתוספתא למה נקראת כן על שם שמצורעים טובלין שם בשמיני לטהרתן כשבא להכניס ידיו ה) בהונות אע"פ שטבל מבערב: **וחלקה היתה.** עזרת נשים בראשונה שלא היה בה שום תקרה: **והקיפוה גוזוטרא.** ועשו זיזין בכותל סביב ועשו ע"ג תקרה. ומפרש בפרק בתרא דסוכה [דף נא:] בראשונה היו נשים מבפנים ואנשים מבחוץ ובאו לידי קלות ראש התקינו שיהא נשים יושבות מלמעלה ואנשים מלמטה בשמחת בית השואבה: **שעליהן הלוים אומרים בשיר.** שיר של שמחת בית השואבה כדמפרש בסוכה [ג"ז שם] אבל שיר הקרבנות היה אצל המזבח בעזרת הכהנים: **אלא מוקפות כחצי** גורן עגולה כזו:

מסורת הש"ס

ה) [יומא נח.], ב) [ג"ז שם], ג) יומא נא. לא. זבחים נה:, ד) [יומא נא.], ה) יומא נא., ו) מנחות פה: קא., ז) יומא נח., ח) [סוכה נא:], ט) [ל"ל ברלא"ה], י) יומא נח., כ) נ"א עומדים, ל) ל"ל מפכים,

תורה אור השלם

1. וַיּוֹצִיאֵנִי אֶל הֶחָצֵר הַחִיצֹנָה וְהֵנֵּה בַחָצֵר אַרְבַּעַת מִקְצֹעֵי הֶחָצֵר רְחֻבָּה חָצֵר בְּמִקְצַע הֶחָצֵר חָצֵר בְּמִקְצַע הֶחָצֵר: בְּאַרְבַּעַת מִקְצֹעוֹת הֶחָצֵר חֲצֵרוֹת קְטֹרוֹת אַרְבָּעִים אֹרֶךְ וּשְׁלֹשִׁים רֹחַב מִדָּה אֶחָת לְאַרְבַּעְתָּם מְהַקְּצָעוֹת: יחזקאל מו כא, כב

הגהות הב"ח

(ה) בפירוש ר"ש ד"ה ולא היו טרוטות וכו' עד עזרת ישראל היה כך נשון:

שיטה מקובצת

א] אמה וחצי אמה תיבת וגובה נמחק ועל תיבות גב המעלה היא נרשם למעלה נקודות להורות כי לפ"ד ראוי למחקו: ב] ושלחה אמה תיבת חצי נמחק: ג] השם להקל על תיבות על הזיזים נרשם קו למעלה להורות כי לפ"ד ראוי למחקו: ד] א' ובמקום ב' וכבר תיבות אחד ובמקום אחד נמחק: ה] מדמה ומס' זו אליבא דרבי אליעזר תיבת מכלל נמחק ותיבת מדמה ל"ש: ו] שש אמות אות כ' נמחק: ז] הכהנים במעלה גבוה אמה ועליה דוכן יש בו שלש מעלות ממעלה ודוכן רום כל מעלה חצי אמה ושלחה חצי אמה אחר:

פי' הרא"ש

ג לפנים ממנו. מחומת הר הבית: **סורג.** מחיצה עליה כמין סריגות המטה וסריגת חלונות שהן עשויין נקבים ולא פי' כמה היה בין מחיצות הר הבית ובין הסורג וגם לא פי' איך היה הסורג ומסתבר שהיה הולך על פני כל המזרח מצפון לדרום ואין טעם לצורך הסורג כי אין תוספת מעלת הקדושה מן הסורג ולפנים כי מחומת הר הבית עד החיל הקדושה א' אם לא שנעשה לנוי. ומצאתי כתוב שלהיתר טלטול בשבת נעשה וצריך לפרש זה הטעם דמחיצת הר הבית נעשית תחילה לכל הבניינים שבתוכו וה"ל הוקף ולבסוף פתח [דלא מהני] ואחר שנעשה הבנינים נעשה הסורג להקיף הר הבית לדירה להיותו פתוח ולבסוף הוקף ה): **לפנים ממנו החיל עשר אמות.** לפנים מן הסורג לצד מערב היה מתחיל קדושת החיל שהיא למעלה מקדושת הבית כדתנן במסכת כלים [פ"א מ"ח] והיה רחבה עשר אמות עם כותל עזרת נשים: **וי"ב מעלות היו.** בחיל רום כל מעלה חצי אמה: **ושלחה.** מקום שדרך עליה כמו [ישעיה לב] משלחי רגל היה רחב חצי אמה כאורך רגל של אדם: **כל המעלות שהיו.** בהר הבית: **חוץ משל אולם.** שיש שם משלחה אמה ג): **חוץ משל אולם.** שהיה גובה הפתח מ' ורחבו עשרים: **היו להן שקופות.** היה להם משקוף ארוך ומונח על ב' מזוזות כעין שלנו חוץ משער טדי שהיו שם שתי אבנים מוטות זו ע"ג זו כזה שנעשה בהן נס. כדאיתא ביומא [דף לח.]: **ד כל הכתלים שהיו שם גבוהין היו.** כי השערים היו גבוהים עשרים אמה חוץ מחומה שהיא למעלה מן השערים גבוה מאד: **חוץ מכותל המזרחי.** של הר הבית שהיה נמוך לפי שכהן השורף את הפרה צריך שיראה

עין משפט נר מצוה

ד א מיי' פ"ה מהל' בית המקדש הל' ג:
ה ב מיי' שם:
ו ג מיי' שם פ"ו הל"ח:
ז ד מיי' שם פ"ה הל"ב:
ח ה מיי' שם הלכה ב:
ט ו מיי' שם הלכה ה:
י ז מיי' שם פ"ו הל"ח:
יא ח מיי' שם פ"ה הל"ז:
יב ט מיי' שם הל' ח:
יג י מיי' שם הל' ט:
יד כ מיי' שם פרק ו הלכה ב:

פי' הרא"ש (המשך)

פתח ההיכל בשעת הזיית הדם כדכתיב [במדבר יט] והזה נכח פני אהל מועד והיה רואה מע"ג חומת הר הבית דרך שער עזרת נשים ושער העזרה את פתח אהל מועד אבל אם היה כותל מזרחית גבוה אע"פ שכל השערים מכוונים זה כנגד זה שער כהנים ועזרת הנשים ופתח ההיכל לא היה יכול לראות פתח ההיכל דרך השערים לפי שקרקע הר הבית גבוה והולך כ' אמה קודם שיגיע להיכל וגובה פתח המזרחי היה עשרים אמה הילכך היה צריך לראות פתח אהל מועד מע"ג הכותל דרך שאר השערים: **ה עזרת נשים היתה אורך קל"ה.** מן המזרח למערב: **על רוחב קל"ה.** מן הצפון לדרום הוא מונה והולך לפרנס הר הבית ממזרח למערב לכן קרי ליה אורך אע"פ שהאורך והרחב שוה: **ד' לשכות בד' מקצעות.** ג) מבחוץ כזה

לשכה לשכה
עזרת נשים
לשכה לשכה

ולא היו מקורות בבית שני: ואין קטורות אלא שאינן מקורות שאין דבר מעכב את העשן מלעלות כדרכו: **ששם נזירים מבשלים שלמיהם.** דכתיב [יחזקאל מ"ו] ויאמר אלי אלה בית המבשלים אשר יבשלו שם משרתי הבית את זבח העם: **ומגלחים את שערם.** דכתיב [במדבר ו] וגלח הנזיר פתח אהל מועד ואמרי' בנזיר בפ' ג' מינין [מה.] וכי תעלה על דעתך שבפנים הוא מגלח לפני מלך בשר ודם אין עושין כן לפני ממ"ה הקב"ה עושים ד) מגלח כשמתבשלים שנאמר בהן ושחטו פתח אהל מועד: **ומשלחין תחת הדוד.** יורה שמתבשלין בה השלמים כדכתיב [ויקרא ג] ונתן על האש אשר תחת זבח השלמים: **כהנים בעלי מומין.** שאינן ראויין לעבודה בודקין העצים ואמרינן במנחות פרק כל קרבנות [פה:] לא שנו אלא לח אבל יבש גוררו וכשר: לטהרתן כשבא להכניס ידיו

ה) ועי' בכ"מ הל' בית המקדש פ"ה הל"ג מה שתמה ע"ז הטעם: ב) כדתנן לקמן פ"ג מ"ו: ג) עי' בתי"ט שמפרש שמבפנים היו: ד) נ"ל שלא בשלמים הכתוב מדבר מקום שהיה מבשל שם היה מגלח שנאמר כו': ה) לפנים לממן